

NOTAT

Emne Nye krav til kvalitet i utdanning pr våren 2017
Fra Torben Lai, seksjon for studier og forskning
Til Rektorat, direktør, dekaner og seksjonssjefer
Dato 22. mai 2017

Oppsummering

Regjeringen har igangsatt og iverksatt en rekke endringer for høyere utdanningsinstitusjoner. Det grunnleggende fellestrekket i disse endringsprosessene er høye ambisjoner for høyere utdanning og forskning med tydeligere forventninger til akademisk standard i form av læringsutbytte og forskningskvalitet. Kunsthøgskolen har på mange områder høy kvalitet innen utdanning og kunstnerisk utviklingsarbeid, men vi vil naturligvis ha utfordringer på noen områder i møte med nye, høyere krav. I dette notat gis en samlet, tematisk fremstilling av nye krav med fokus på områder som vil ha konsekvenser for Kunsthøgskolen, som f.eks.:

- Utdanningsfaglig kompetanse
- Samarbeid med arbeidslivet på studieprogramnivå
- Ordninger for studentutveksling for det enkelte studietilbud
- Fagmiljøets kompetanse på masternivå
- Internasjonalt samarbeid i fagmiljøene
- Utdanningsledelse
- Periodisk evaluering av studieprogrammene
- Kunsthøgskolens kvalitetssystem

Hensikten med notatet er etablere en kollektiv forståelse av Kunsthøgskolens utfordringer i tiden som kommer og å skape grunnlag for et felles arbeid med å styrke kvaliteten innen vår kjernevirksomhet.

Bakgrunn

De nye ambisjonene for høyere utdanning er lansert i stortingsmeldinger og deretter fulgt opp i forskrifter slik at institusjonene forpliktes formelt:

- Strukturmeldingen: Samarbeidsregjeringen la fram Stortingsmelding om struktur i høyere utdanning våren 2015 ([St meld 18 \(2014-15\) Struktur for kvalitet](#), «Strukturmeldingen»).
- Studiekvalitetsforskriften: Strukturmeldingen ble fulgt opp av endringer i Kunnskapsdepartementets [forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning](#), Studiekvalitetsforskriften som ble vedtatt våren 2016 (med ikrafttredelse fra februar 2017)
- Studietilsynsforskriften: [Studietilsynsforskriften](#) presiserer og utdyper KDs studiekvalitetsforskrift. NOKUT har derfor gjort endringer i Studietilsynsforskriften som både er substansielle og strukturelle. NOKUT har også innarbeidet element fra Kunnskapsdepartementets arbeid med Kvalitetsmeldingen i sitt forskriftsarbeid.
- Kvalitetsmeldingen: Parallelt med NOKUTs arbeid med studietilsynsforskriften arbeidet Kunnskapsdepartementet med ny Kvalitetsmelding for høyere utdanning, [St. 16 \(2016 – 2017\) Kultur for kvalitet i høyere utdanning](#) som ble fremmet i begynnelsen av 2017. Stortingsmeldingen forventes behandlet i Stortinget i juni 2017.

De nye forskriftene og kvalitetsmeldingen har en del sammenfallende tema. Mange av forventningene og formuleringene speiler også det felles europeiske arbeid med å utvikle standarder for kvalitet i utdanning, [Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG](#) (pdf). I det følgende beskrives nye krav og forventninger tematisk og konsekvenser for Kunsthøgskolen belyses.

Utdanningsfaglig kompetanse

Regjeringen har ambisjon om at studentene skal møte krevende og engasjerende studier som har et klart samsvar mellom de fastsatte læringsutbyttebeskrivelsene og undervisningsformene som benyttes. Både kvalitetsmeldingen og den nye studietilsynsforskriften løfter fram «utdanningsfaglig kompetanse» som et middel til å sikre dette:

«Fagmiljøet tilknyttet studieprogrammet skal ha relevant utdanningsfaglig kompetanse.»
(studietilsynsforskriften §2-3 (2))

«Utdanningsfaglig kompetanse omfatter i denne forskriften UH-pedagogikk og didaktikk og inkluderer også kompetanse til å utnytte digital teknologi for å fremme læring.» (Forskriftens merknader til punktet)

Utdanningsfaglig kompetanse skal blant annet bidra til at studenter opplever tydelige forventninger, at undervisningen legges opp slik at studentene når læringsutbyttet og at vurderingen er egnet til å avdekke i hvilken grad læringsutbyttet er nådd.

Krav ved ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstilling: Regjeringen vil at det skal stilles konkrete minimumskrav om pedagogisk basiskompetanse i «forskrift om ansettelse og opprykk» ved ansettelse i alle faglige stillinger. Nyansatte som ikke har oppnådd denne basiskompetansen kan ansettes på betingelse av at de skaffer seg slik kompetanse i løpet av ett år (St meld 16, p 24).

Forskriften skal også revideres slik at det stilles suksessivt høyere krav til undervisningskompetanse for stillinger som professor og dosent enn for stillinger på lavere nivå. Krav til undervisningskompetanse i høyere stillinger må fastsettes slik at de gir insentiver for den enkelte til å øke kompetansen. For å bli ansatt som professor bør en søker kunne dokumentere resultater fra blant annet undervisningsledelse, veiledning av doktorgradsstudenter, bidrag i utvikling av studietilbud og undervisningsformer.

UH-institusjonene må etablere oppfølgings- og utviklingssystemer som bidrar til at personalet kan få vurdert sin utdanningsfaglige kompetanse (f.eks. student- og fagfellellevurderinger, pedagogiske utviklingsoppgaver, utdanningsledelse oa).

Verdsetting av god undervisning: Som oppfølging stiller kvalitetsmeldingen krav om at alle institusjoner – alene eller med andre – i løpet av 2 år skal etablere et system for merittering av god undervisning som skal bidra til at arbeidet med å utvikle god undervisning verdsettes.

Sensorveiledning: I kvalitetsmeldingen varsles det at det vil bli stilt krav om sensorveiledning til vurderingen i alle emner. Dette skal hjelpe sensors vurderingsarbeid og sikre at ulike sensorer legger de samme retningslinjer til grunn. Punktet følger opp UHRs veiledende retningslinjer for sensur fra 2015. Selve utformingen av kravet er ikke klart formulert i kvalitetsmeldingen, slik at det er uklart hvilket arbeidsomfang det vil kreve å utarbeide.

Fagfellesskap: Regjeringen mener at utdanningskvalitet utvikles gjennom godt samarbeid i fagmiljøene. Kvalitetsmeldingen peker på at utdanningene, undervisnings- og vurderingsformene mange steder har vært for privatisert, og at det har vært for lite felles engasjement i fagmiljøene om helheten i studieprogrammene. Regjeringen mener at det er svak kultur for at de faglig ansatte observerer og vurderer hverandres undervisning i norsk høyere utdanning (p 81). Stortingsmeldingen setter krav om at fagmiljøene skal utvikle utdanningene i fellesskap, og at fagfellellevurdering og kollegaveiledning skal bli en naturlig del av kvalitetsarbeidet ved institusjonene.

Utvikling i samarbeid med arbeidslivet

Institusjonene har ansvar for egen profil og prioriteringer på studieprogrammene. I følge kvalitetsmeldingen gir det gode forutsetninger for å finne en balanse mellom det å utdanne for et samfunn vi ikke kjenner, samtidig som institusjonene skal bidra til samfunnets behov i dag. (p 95). Kunnskapsdepartementet varsler å ville delta mer aktivt i dialogen om den nasjonale studieporteføljen, og følge opp institusjonenes eget arbeid med porteføljeutvikling.

I kvalitetsmeldingen uttrykkes det klar forventning om at utdanningsinstitusjonene utformer sin studieportefølje og sine utdanninger i dialog med mottakerne av den fremtidige arbeidskraften (p 97). Tidligere har krav om samarbeid med arbeidslivet vært på institusjonsnivå, men det er både i kvalitetsmeldinga og i de nye forskriftene krav om at man skal samarbeide med arbeidslivet både på institusjonsnivå og studieprogramnivå. Studieprogrammene og læringsutbyttebeskrivelsene skal utvikles i samarbeid med arbeidslivet og representanter fra arbeids- eller

samfunnsliv og eksterne sakkyndige skal delta i evalueringer av studieprogram. Dette fremgår blant annet av studietilsynsforskriften:

Merknader til §2-2 Krav til studietilbudet

(2) Kravet om at studietilbudet er faglig oppdatert, innebærer at det er oppdatert innenfor kunnskapsutviklingen i både akademia og profesjons-, arbeids- og/eller samfunnsliv. Relevans og oppdatert kunnskap innen profesjons-, arbeids- og/eller samfunnsliv sikres gjennom ordninger for samhandling med arbeids- og/eller samfunnsliv tilpasset studietilbudets innhold og nivå. [...]

Kunsthøgskolen har planlagt at Råd for samarbeid med arbeidslivet skal oppnevnes etter fastsettelse av ny strategisk plan. Det må vurderes i hvilken grad vi i dag har ordninger som tilfredsstiller kravet om ordninger for samhandling tilpasset det enkelte studieprogram.

Internasjonalisering for kvalitet

I kvalitetsmeldingen går det frem at ambisjonen om et høyt internasjonalt faglig nivå innebærer at studentene må føres inn i – og bli en del av – fagets internasjonale diskurs. Alle studieprogram skal ha internasjonaliseringstiltak, tilpasset studiets egenart og fagmiljøets internasjonale samarbeid. Regjeringen forventer at fagmiljøene styrker sin internasjonale kontaktflate og Fagmiljøene forventes å benytte seg av virkemiddelapparatet som ligger i ERASMUS+, Horisont 2020, UTFORSK, IMPART osv. til å utvikle den internasjonale orienteringen i fagmiljøene (p63-64).

Studietilsynsforskriften innfører et nytt minstekrav om at hvert enkelt gradsgivende studietilbud skal ha relevante ordninger for internasjonal studentutveksling. Dette er en klar skjerping fra tidligere, hvor kravet til utvekslingsordninger i høyere grad var lagt på institusjonsnivå. Studietilsynsforskriften formaliserer minstekravet slik:

«Studietilbud som fører frem til en grad, skal ha ordninger for internasjonal studentutveksling. Innholdet i utvekslingen skal være faglig relevant.», studietilsynsforskriften §2-2 (8)

Regjeringen setter mål for utveksling i kvalitetsmeldingen og vil at 20 prosent av de som avlegger en grad i Norge skal ha vært på utveksling innen 2020. På lengre sikt skisseres en ambisjon om at 50% av alle som avlegger en grad i Norge skal ha vært på studieopphold.

Utdanningsledelse

Både kvalitetsmeldingen og studietilsynsforskriften setter ambisiøse mål for ledelse av studieprogrammene. Det settes krav om at hvert studieprogram skal ha en ledelse med et definert ansvar for kvalitetssikring og -utvikling av studiet. I kvalitetsmeldinga listes opp en rekke områder en utdanningsledelse forventes å ha ansvar for (p 83):

- Skape sammenheng og helhet i studieprogrammene.
- Skape gode arenaer for å diskutere programmets utvikling slik at hele fagmiljøet blir engasjert og føler eierskap til studieprogrammet
- Sørge for at læringsutbyttebeskrivelsene blir et nyttig faglig verktøy som ligger til grunn for undervisnings- og vurderingsformene
- Definert ansvar for kvalitetssikring og kvalitetsutvikling av studiet
- Ansvar for at internasjonalisering blir godt integrert i utdanningen med blant annet muligheter for utvekslingsopphold for studenter og ansatte.
- Ansvar for at det blir tilrettelagt for tverrfaglighet og samspill med arbeidslivet tilpasset utdanningens egenart og læringsmål.
- Sette ambisjonsnivå og legge til rette for at hele fagmiljøet (ikke bare ildsjeler) bruker de mulighetene digitaliseringen gir til å heve kvaliteten i utdanningene.

Dette er et omfattende ansvar og meldingen stiller forventning om at studieprogramledelsen har et tydelig mandat og tilstrekkelig handlingsrom til å sørge for helhet og sammenheng i studieprogrammene.

I studietilsynsforskriften følges kravet opp slik:

(3) Studietilbudet skal ha en tydelig faglig ledelse med et definert ansvar for kvalitetssikring og -utvikling av studiet. (Studietilsynsforskriften, § 2-3. Krav til fagmiljø)

Kunsthøgskolen har i dag en modell med programansvarlige. Vi må vurdere om kravene til studieprogramledelse er ivare tatt med den modellen.

Nasjonal konkurransearena for utdanningskvalitet

Regjeringen varsler at de vil etablere en nasjonal konkurransearena for utdanningskvalitet, parallelt med de nasjonale konkurransearenaer som finnes innen forskningsfinansieringen. Her vil dagens virkemiddelportefølje som skal stimulere til kunnskap, kompetanse og innovativt arbeid i utdanningene samles – og nye virkemidler skal legges til. Ambisjonen er at finansiering av høyere utdanning på sikt i høyere grad skal baseres på konkurranse. Det skal også knyttes økonomiske virkemidler til utviklingsavtalene til institusjonene. Forslag til dette vil legges fram i forbindelse med forslag til statsbudsjett for 2018 i oktober 2017. De nye utviklingsavtalene til institusjonene

Akkreditering av masterprogram

Kunnskapsdepartementets kvalitetsforskrift følger opp strukturmeldingen med å stille høyere krav til fagmiljøene ved akkreditering av master- og phd-studier. Fagmiljøene skal være «brede og stabile» og holde «høy kvalitet».

Mastergrad:

(1) Mastergradsstudiet skal være definert og avgrenset og ha tilstrekkelig faglig bredde.

(2) Mastergradsstudiet skal ha et bredt og stabilt fagmiljø som består av tilstrekkelig antall ansatte med høy faglig kompetanse innenfor utdanning, forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid innenfor studietilbudet. Fagmiljøet skal dekke fag og emner som studietilbudet består av. De ansatte i fagmiljøet skal ha relevant kompetanse.

(3) Fagmiljøet skal kunne vise til dokumenterte resultater på høyt nivå og resultater fra samarbeid med andre fagmiljøer nasjonalt og internasjonalt. Institusjonens vurderinger skal dokumenteres slik at NOKUT kan bruke dem i arbeidet sitt.

(Kvalitetsforskriften, § 3-2. Akkreditering av mastergradsstudier)

Krav om «tilstrekkelig faglig bredde», «faglig kompetanse innen utdanning» og «resultater fra samarbeid med andre fagmiljøer nasjonalt og internasjonalt» er nye. Studietilsynsforskriften presiserer kravene til fagmiljøets sammensetning.

Kunsthøgskolen har 8 masterprogram innen fagområdet kunst. Det må vurderes om Kunsthøgskolen tilfredsstiller det nye kravet til faglig bredde i disse program.

Akkreditering av stipendiatprogram

Kravene til fagmiljøet på doktorgradsnivå er skjerpet på samme måte som kravene til mastergradsprogram. Det stilles i tillegg tydeligere volumkrav på doktorgradsprogrammene.

(6) Institusjonen skal dokumentere at den har kapasitet og rekrutteringspotensial til å ta opp minst 15 stipendiater til doktorgradsstudiet i løpet av fem år etter oppstart. Institusjonen skal i tillegg sannsynliggjøre at den over tid kan opprettholde et doktorgradsmiljø med minst 15 stipendiater.

(Kvalitetsforskriften, § 3-2. Akkreditering av doktorgradsstudier)

Ved søknad om egen ph.d. grad vil en institusjon altså måtte sannsynliggjøre kapasitet til å nå og opprettholde et volum på 15 stipendiater.

Akkreditering av institusjoner

Kravene til institusjonsakkreditering som vitenskapelig høyskole og universitet er også skjerpede. For Kunsthøgskolen er den vesentligste endringen fra tidligere et høyere volumkrav:

(5) Institusjonen skal dokumentere at den i gjennomsnitt har uteksaminert minst fem doktorander på doktorgradsstudiet eller tilsvarende stipendiatprogram per år over en treårsperiode. Doktorgradsstudiet skal over en periode på fem år ha tatt opp i gjennomsnitt minst 15 stipendiater.
(Kvalitetsforskriften, § 3-7. Akkreditering som vitenskapelig høyskole)

Dette kravet innebærer at institusjoner som søker akkreditering som vitenskapelig høyskole må kunne dokumentere (ikke bare sannsynliggjøre) at den holder et nivå på 15 stipendiater og at den i gjennomsnitt uteksaminerer doktorander tilsvarende fem pr år.

De nye kravene til fagmiljø vektlegger ikke bare fagansattes kompetanse innen kunstnerisk utviklingsarbeid og forskning, men også fagansattes faglige kompetanse innen utdanning.

(2) Institusjonen skal ha tilstrekkelig antall ansatte med høy faglig kompetanse innenfor utdanning, forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid innenfor fagområdet for institusjonsakkrediteringen. ((Kvalitetsforskriften, § 3-7. Akkreditering som vitenskapelig høyskole)

Endelig er det generelle kravet til fagmiljøet («høy kvalitet») ved en vitenskapelig høyskole justert til «høy internasjonal kvalitet».

(1) Institusjonen skal ha en tydelig faglig profil og stabil utdanning, forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid av høy internasjonal kvalitet.
((Kvalitetsforskriften, § 3-7. Akkreditering som vitenskapelig høyskole)

Det er uklart hvilke konsekvenser denne endringen vil ha for vurderingen av Kunsthøgskolens fagmiljø i forhold til tidligere.

Kvalitetsarbeid og ansvar

Studietilsynsforskriften hadde tidligere fokus på NOKUTs ansvar for å føre tilsyn med institusjonenes kvalitetssikringssystemer og tilsyn med institusjonenes aktive bruk av systemene. Den nye forskriften retter i stedet fokus direkte på institusjonenes ansvar for å drive systematisk kvalitetsarbeid både på studieprogramnivå og på institusjonsnivå.

Strategiforankring: Det er et nytt krav i studietilsynsforskriftens § 4-1 (1) at

Institusjonens kvalitetsarbeid skal være forankret i en strategi og dekke alle vesentlige områder av betydning for kvaliteten på studentenes læringsutbytte.

Dette kravet kan innfris ved at institusjonen forankrer kvalitetsarbeid i sin overordnede strategi, ved at strategien kan inngå som en del av selve kvalitetssystemet, eller ved en kombinasjon av disse.

Studie- og institusjonsakkreditering: De nye kravene betyr at institusjonene selv er ansvarlig for å kontrollere at institusjonen som helhet og de ulike studietilbudene svarer til alle de nye kravene i begge forskrifter, både når det gjelder krav til studietilbudene på bachelor, master og doktorgradsnivå - til fagmiljøenes sammensetning, ordninger for samarbeid med arbeidsliv, ordninger for internasjonal studentutveksling, tydelig faglig ledelse av det enkelte studietilbud, fagmiljøets aktive deltakelse i nasjonale samarbeid og nettverk osv...:

(3) Institusjonen skal ha ordninger for å systematisk kontrollere at alle studietilbud tilfredsstiller kravene i forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning § 3-1 til § 3-4 og kapittel 2 i denne forskrift, og eventuelle tilleggskrav fastsatt av institusjonen. (studietilsynsforskriftens § 4-1 (3))

Institusjonen skal også etablere periodiske evalueringer av sine studietilbud:

(2) Institusjonene skal gjennomføre periodiske evalueringer av studietilbudene sine. Representanter fra arbeids- eller samfunnsliv, studenter og eksterne sakkyndige, som er relevante for studietilbudet, skal bidra i

evalueringene. Evalueringsresultatene skal være offentlige.

(§ 2-1. (2) Krav til systematisk kvalitetsarbeid)

Institusjonene skal fastsette mandat og intervall for slike periodiske vurderinger av studietilbudene.

NOKUTs rolle er:

- å gjennomføre periodisk tilsyn med institusjonenes periodiske kvalitetsarbeid, dvs tilsyn med det som er nevnt ovenfor.
- å gjøre tilsyn og vurderinger av akkrediterte institusjoners «tilstand og dokumenterte resultater». Eksempler på dette kan være opptak av studenter, kandidatproduksjon/gjennomstrømning, oppnåelse av læringsutbytte, FoU-basert utdanning mm (fra merknader til studiekvalitetsforskriftens §5-2 (1).

Kunsthøgskolen må gjøre en kritisk gjennomgang for å identifisere hvilken avstand det er mellom dagens kvalitetssystem og prosesser og de nye kravene.

Konsekvenser for Kunsthøgskolen

Tilstandsrapporten for høyere utdanning viser at Kunsthøgskolen på mange områder leverer god kvalitet innen høyere utdanning. Arbeidet med strategisk plan identifiserte samtidig noen områder hvor Kunsthøgskolen skal satse sterkere fremover. Noen av disse områder henger godt sammen med nye krav i studietilsynsforskrift og Kvalitetsmelding. Den sammenhengen skyldes delvis at arbeidet med strategisk plan ble sluttført parallelt med Kunnskapsdepartementets og NOKUTs arbeid med disse dokumentene. Dette gjelder f.eks. omtale av utveksling av studenter og lærere, fagfellevurdering, pedagogiske metoder og vurderingsmetoder. Dette samsvar gir Kunsthøgskolen et spesielt godt utgangspunkt for å gå inn i arbeidet med å følge opp nye krav i forskrifter oa.

Samtidig vil en kartlegging vise at nye forskrifter innebærer en del utfordringer for Kunsthøgskolen:

- Utdanningsfaglig kompetanse: De fagansattes pedagogiske og utdanningsfaglige kompetanse er et område hvor det må antas at det er en viss avstand mellom nye krav og dagens situasjon. Vi må finne løsninger for å sikre at fagansatte har eller tilegner seg pedagogisk basiskompetanse, og vi må opprette en meritteringsordning for å heve kvaliteten på undervisningen.
- Samarbeid med arbeidslivet på studieprogramnivå finnes sannsynligvis flere steder i dag, men det må finnes gode løsninger for at det finnes (og kan dokumenteres) for samtlige studieprogram.
- Ordninger for studentutveksling for det enkelte studietilbud finnes på noen områder, men her har vi et betydelig arbeid for å sikre løsninger for samtlige studieprogram.
- Fagansattes kompetanse er generelt høy ved Kunsthøgskolen, men kravet til å kunne dokumentere at sammensetningen til enhver tid tilfredsstiller krav til bredde for hvert studieprogram er nytt og omfattende - spesielt i lyset av omfanget av åremålsstillinger hos oss.
- Internasjonalt samarbeid i fagmiljøene som er relevant for studieprogrammene foregår til en viss grad, men vi må dokumentere at dette skjer på samtlige program.
- Utdanningsledelse er et nytt krav – og spesielt kravene til tydelig mandat og strategisk handlingsrom for studieprogramledelsen vil måtte adresseres.
- Periodisk evaluering av studieprogrammene er nytt for Kunsthøgskolen og vi må finne gode modeller for at evalueringer kan oppfattes som en hjelp til å utvikle kvaliteten i studieprogrammene – og ikke en byråkratisk plikt.
- Kunsthøgskolens kvalitetssystem må revideres for å implementere alle nye krav og for å sikre at systemet – sammen med formuleringene i strategiplanen – fungerer som en sammenhengende strategi for kvalitetsarbeidet vårt.

Det positive ved dette arbeidet er at kravene gjelder kvalitet i Kunsthøgskolens kjernevirksomhet - innen utdanning og kunstnerisk utviklingsarbeid. Det gir mange muligheter for å bruke arbeidet med å følge opp nye krav som et faglig relevant organisasjonsutviklingsprosjekt i hele organisasjonen.

Et viktig utgangspunkt for arbeidet kan være å etablere en felles forståelse for nye krav og for hvor Kunsthøgskolen står i dag, slik at vi sammen kan identifisere områder, hvor vi må styrke oss i det faglige og/eller etablere bedre rutiner fremover.

På bakgrunn av dette kan man avklare hvordan arbeidet skal følges opp i arbeidsgrupper, prosjekt, avdelinger og seksjoner. Det må også avklares hvordan arbeidet skal forankres i ledelsen og sikres fremdrift og slutføring.

Torben Lai

22. mai 2017